

**ГОНЧАРУК Г.І.,
ІВАНІЧЕНКО Л.М.**

**СИН БОЛГАРСЬКИЙ — ПАТРІОТ УКРАЇНСЬКИЙ. —
ОДЕСА: АСТРОПРИНТ, 2014. — 248 с.**

Як відомо, історія — це процес, безперервний ланцюг причинно-наслідкових зв'язків. Хто не знає, що без знання минулого ми не можемо збагнути теперішнє та крокувати в майбутнє?! Історія вчить, свідчить, застерігає, примушує замислитися...

Парадокс: історія перебуває в увазі, а історики — «у тіні». Здебільшого про них широкий загал знає невинувато мало. Наприклад, про Богдана Хмельницького чули якщо й не всі громадяни України, то переважна їх більшість. А от хто може назвати бодай десяток

дослідників, котрі вивчали визвольні змагання українського народу XVII ст.? Окрім фахівців у цій царині — майже ніхто. Проте якщо б не вони, що ми нині знали б про козаків, гетьманів, їхні славетні перемоги?! Тому особливо важливо для дослідників минулого, коли виходить друком праця, спеціально присвячена діяльності їхніх колеґ. Так, нещодавно в Одесі побачила світ монографія, присвячена Володимирові Никифоровичу Станку. Цікава й наповнена яскравими фактами оповідь про талановитого сина болгарського народу назавжди ввійшла до біобібліографії відомих учених-істориків України.

Автори монографії — співробітники Одеського національного політехнічного університету, доктор історичних наук, професор Григорій Іванович Гончарук і його в минулому аспірантка, а тепер кандидат історичних наук — Лілія Михайлівна Іваніченко. Перший із них особливого представлення не потребує, адже видрукував уже понад 20 знакових книжок (серед них «Афганістан, прости», «Народний рух України: Історія», «Президент і Одеса», цикл монографій про визвольні змагання УПА та ін.), засновник наукової школи з вивчення діяльності сучасних українських політичних партій, організатор численних конференцій, активний публіцист. Л.Іваніченко — учениця Г.Гончарука, особисто знала головного героя рецензованої книги, натхненно вивчає його доробок. Монографію підготовлено на основі кандидатської дисертації «Наукова та освітянська діяльність Володимира Станка», яку Л.Іваніченко захистила у жовтні 2014 р. в Миколаєві.

Однією з ідей у книзі є те, щоб започаткувати окреме видання «Неукраїнці — Україні». Парадоксальна, на перший погляд, пропозиція. Адже природно вважати, що найщиріші патріоти України — це, власне, українці. Так воно і є. Проте буває й інакше, коли росіяни, поляки, євреї, молдовани чи представники іншої нації стають вірними синами нової Батьківщини, і все своє життя присвячують, наприклад, українській справі — а іноді й помирають у боротьбі

за неї. Зокрема таким був В.Станко – відомий археолог, історик, етнограф, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, дійсний член Російської академії природничих наук. Упродовж тривалого часу він обіймав посаду декана історичного факультету Одеського національного університету імені І.Мечникова, був головою вченої ради факультету та спецради із захисту докторських і кандидатських дисертацій при навчальному закладі, керівником ряду міжнародних проектів. У ньому органічно поєднувалися організаторські здібності, талант публіциста та вправного лектора. В.Станко був не просто науковцем – він жив наукою.

Перший із розділів книги під красномовною назвою «Вченим народжуються, а педагогом – стають» присвячено корінню роду Станків, а також дитинству, навчанню у школі, університеті та першим крокам у професії майбутнього вченого. На наш погляд, студію відрізняє досить вдалий виклад матеріалу за хронологічним принципом, насиченість яскравими фактами з автобіографії. Зокрема звернено увагу на те, що серед родичів В.Станка було чимало видатних осіб: Сергій Ілліч Цветко – фольклорист, етнолог, професор; Віктор Миколайович Бузник – доктор технічних наук, член-кореспондент НАН України; Іван Михайлович Бузник – доктор медичних наук, професор Вищої медичної академії у Санкт-Петербурзі.

Наступні розділи висвітлюють різні аспекти адміністративної, педагогічної та наукової діяльності Володимира Никифоровича: «Чудове життя, якщо поруч професори і студенти»; «Якщо у тебе іскра Божа, зроби так, щоби вона світила іншим» – про роботу на посаді завідувача відділу археології Північно-Західного Причорномор'я; «Створення любого дітища» – про наукові лабораторії (першу при кафедрі археології та етнології ОНУ імені І.Мечникова і другу – при інституті історії і права МДУ (МНУ) імені В.Сухомлинського); «Тебе колись навчили – навчи інших» – тут ідеться про створення кафедри археології та етнології України; «Якщо здатний – краще організуй навчання» – присвячено роботі на посаді декана історичного факультету ОНУ імені І.Мечникова; «Чомусь доля повертає туди, де народився» – охарактеризовано працю в Миколаєві.

Упродовж 1993–1999 рр. В.Станко очолював створену ним же кафедру археології та етнології України, де й нині здійснюється підготовка студентів за спеціальностями «Археологія» (з 1996 р.) та «Етнологія» (з 1998 р.). До В.Станка в Одесі не існувало наукової школи з вивчення пізнього палеоліту та мезоліту. Уперше за всю історію незалежності України почала складатися потужна за потенціалом регіональна школа (с.63).

За час оголення ним відділу археології Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАН України цей підрозділ перетворився на один із провідних центрів вивчення давньої історії південного регіону України. Тут розроблялися різні відомчі теми та проводилися польові дослідження, відбувалося накопичення, систематизація та узагальнення археологічних пам'яток доби палеоліту, мезоліту, неоліту, мідно-бронзового віку, раннього та пізнього середньовіччя, написано значну кількість наукових робіт, захищено дисертації. Помітний внесок у розвиток української археології зробила Причорноморська

експедиція під керівництвом В.Станка, результати напрацювань якої стали основою для багатьох студій (с.98–99).

Завдяки творчому керівництву В.Станка лабораторії археології й етнології в Миколаєві перетворилися на потужні осередки інтеграції дослідників кам'яного віку та етнологічних особливостей населення Північно-Західного Причорномор'я. На чолі зі В.Станком проведено археологічні розвідки та розкопки багатьох пам'яток, що дозволило вирішити складні питання палеоекономіки, палеосоціології та палеоетнології. Учений опікувався науковими пошуками молодих науковців, зокрема написанням дисертацій археологічного та етнологічного спрямування співробітниками лабораторії.

Науковим поглядам В.Станка присвячено окремий розділ «Без своїх поглядів ти не вчений». Проте саме до нього виникає застереження й побажання. Уважаємо, докладно зображувати еволюцію поглядів В.Станка тут є зайвим, адже можна було б обмежитися викладом саме цього аспекту в попередніх підрозділах.

При висвітленні тем «Давня історія України», «Історія первісного суспільства», «Історія Одеси», «Історія Тернівки», до написання та друкування відповідних студій долучився В.Станко, проявилася його висока кваліфікація як ученого – археолога й історика. Його численні статті, монографії, доповіді на конференціях було присвячено не тільки й не стільки віднайденим матеріалам, скільки концептуальній постановці та теоретично-практичному вирішенню широкого кола проблем первісної історії. Фахівець на регіональному рівні став фактично одним із провідних спеціалістів у галузі історії палеоліту-мезоліту причорноморських степів. Наприклад, він не тільки довів на основі величезної кількості відкритих ним та його колегами стоянок, що в цей період на території Причорномор'я мешкала людина, але й виявив нову археологічну (анетівську) культуру, простежив її зміни у просторі та часі. Його фундаментальні дослідження у цій царині дозволили вийти на вищий рівень історичних узагальнень, стали вагомим внеском у науку.

Здобутки, ідеї та знахідки цього талановитого вченого й нині не втратили свого значення. Він зумів реалізувати свої найкращі риси та дати довгостроковий імпульс розвитку регіональної історичної науки. Характерно те, що В.Станко вів творчу роботу відразу за трьома напрямками: історія, археологія, етнологія.

Загалом така подача матеріалу, коли кожен аспект життєвого шляху й наукової кар'єри умовно виділено в окремий розділ, на наш погляд, є вдалим рішенням. Книга наповнена фотографіями, які неабияк поліпшують сприйняття всього її змісту. Чималий список використаної літератури та джерел свідчить про те, що автори поставилися до справи відповідально й професійно.

Водночас книжка не позбавлена й доволі суб'єктивних оцінок. Так, у розділі «Визнання» в такому контексті оповідається про особисті взаємини з героєм книги, його друзями та ворогами, про захист дисертації Л.Іваніченко. Монографія містить певні дискусійні новації до вже визнаних стандартів. Безпосередньо на доказ визнання вченого, його доробку, уважаємо, непереконливо поціновано дискусію у ході захисту дисертації. Подеколи трапляється

й так, що автори «забувають» про те, що Володимир Станко був не тільки вченим, педагогом, деканом історичного факультету, а водночас і живою людиною зі своїми сумнівами та розчаруваннями.

На жаль, не вдалося авторам уникнути й деяких інших вад. Зокрема в розділі «Науковці й колеги про нього» висвітлено історіографію дослідження; розділ «А документи – вперта річ» присвячено джерельній базі. На наш погляд, вони занадто «роздуті», так би мовити «дисертаційні», помітно ускладнюють текст, відволікають широкого читача від основного змісту. Висновки до монографії, викладені в розділі «Є що узагальнювати», також не дуже вдалі, занадто «академічні». Можливо, така їх форма і прийнятна для дисертації, але в монографії, розрахованій на широкий читацький загал, вони явно недоречні (адже повторюють усе те, про що читач дізнався вище). Водночас беззаперечним вважаємо факт: автори належним чином проаналізували документальний матеріал архівних фондів, докладно вивчили спеціальну літературу. Утім у додатках хотілося б побачити щось з епістолярної спадщини вченого, його родини. Загалом же монографія справляє доволі позитивне враження. Це перше видання, в якому системно й комплексно висвітлено наукову, викладацьку та адміністративну діяльність В.Станка.

**О.І.Гуржій (Київ),
М.С.Кучерук (Одеса)**